

**Координаційний центр підтримки цивільного населення при
Львівській обласній військовій адміністрації**

**Департамент охорони здоров'я Львівської обласної
державної адміністрації**

**Департамент соціального захисту населення Львівської обласної
державної адміністрації**

Департамент освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації

**КОМПЛЕКСНА ПРОГРАМА
ОХОРОНИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ТА
ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ
ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ
У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
НА 2023 – 2026 РОКИ**

ЗМІСТ

1.	Тезаурус	3
2.	Загальні положення	5
3.	Методологія Програми	7
4.	Проблеми, на вирішення яких спрямована Програма	8
5.	Мета та завдання Програми	11
6.	Напрями та наскрізні проєкти Програми	11
6.1.	Медичний напрям	11
6.2.	Освітній напрям	17
6.3.	Соціальний напрям	19
6.4.	Наскрізні проєкти Програми	22
7.	Очікувані результати виконання Програми	22
8.	Фінансове забезпечення Програми	24
9.	Організація виконання Програми, координація та контроль	24

1. Тезаурус

У цьому документі спеціальні терміни і поняття вжиті у такому значенні:

Психічне здоров'я – це стан благополуччя, при якому кожна людина може реалізувати свій власний потенціал, впоратися із життєвими стресами, продуктивно та плідно працювати, а також робити внесок у життя своєї громади / спільноти¹

Психосоціальна підтримка – це дії, спрямовані на задоволення як психологічних, так і соціальних потреб окремих осіб, сімей та спільнот. Це також дії, спрямовані на полегшення страждань осіб, які перебувають у важкій життєвій ситуації, та відновлення їхнього психосоціального добробуту (благополуччя)².

«Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка» (ПЗПСП) – об'єднуючий термін, що використовується в керівництві Міжвідомчого постійного комітету (МПК) з ПЗПСП в умовах надзвичайної ситуації для опису «будь-якого типу місцевої або зовнішньої підтримки, спрямованої на захист або сприяння психосоціальному добробуту та / або попередження чи лікування психічного розладу»³.

Екстрена медична допомога – медична допомога, яка полягає у здійсненні медичними працівниками відповідно до закону невідкладних організаційних, діагностичних та лікувальних заходів, спрямованих на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я⁴.

Первинна медична допомога – це медична допомога, що передбачає надання консультації, проведення діагностики та лікування найбільш поширених хвороб, травм, отруєнь, патологічних, фізіологічних (під час вагітності) станів, здійснення профілактичних заходів; направлення відповідно до медичних показань пацієнта, який не потребує екстреної медичної допомоги, для надання йому спеціалізованої медичної допомоги; надання невідкладної медичної допомоги у разі розладу фізичного чи психічного здоров'я пацієнта, який не потребує екстреної, спеціалізованої медичної допомоги⁵.

¹ Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80#Text>

² Пріоритетні багатосекторні заходи з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в Україні під час та після війни: оперативна дорожня карта. Відкритий документ (5 грудня 2022 року).

³ Міжвідомчий постійний комітет (МПК) (2007). Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка в умовах надзвичайної ситуації. Женева: МПК.

⁴ стаття 35 Закону України “Основи законодавства України про охорону здоров'я/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

⁵ стаття 35 (1) Закону України “Основи законодавства України про охорону здоров'я/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

Спеціалізована медична допомога – медична допомога, що надається в амбулаторних або стаціонарних умовах лікарями відповідної спеціалізації (крім лікарів загальної практики - сімейних лікарів) у плановому порядку або в екстрених випадках і передбачає надання консультації, проведення діагностики, лікування та профілактики хвороб, травм, отруєнь, патологічних і фізіологічних (під час вагітності та пологів) станів, у тому числі із застосуванням високотехнологічного обладнання та / або високоспеціалізованих медичних процедур високої складності; направлення пацієнта відповідно до медичних показань для надання спеціалізованої медичної допомоги з іншої спеціалізації⁶.

Паліативна допомога – це комплекс заходів, спрямованих на покращення якості життя пацієнтів усіх вікових категорій та членів їхніх родин, які зіткнулися з проблемами, пов'язаними із захворюваннями, що загрожують життю. Такий комплекс передбачає заходи щодо запобігання та полегшення страждань пацієнта через ранню ідентифікацію та оцінку симптомів, полегшення болю та подолання інших фізичних, психосоціальних і духовних проблем⁷.

Психіатрична допомога – комплекс спеціальних заходів, спрямованих на обстеження стану психічного здоров'я осіб на підставах та в порядку, передбачених цим Законом та іншими законами України, профілактику, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд, медичну та психологічну реабілітацію осіб, які страждають на психічні розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин⁸.

Складні життєві обставини – обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа / сім'я не може подолати самотійно⁹.

Соціальні послуги – дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб / сімей, які в них перебувають. Особі / сім'ї можуть надаватися одна або одночасно декілька соціальних послуг¹⁰.

Цивільне населення Львівської області – особи, які живуть у Львівській області постійно, або зареєстровані як внутрішньо переміщені особи (ВПО), окрім військових на активній військовій службі та військовослужбовців, які проходять реабілітацію / лікування за відомчими програмами.

⁶ стаття 35 (2) Закону України “Основи законодавства України про охорону здоров'я/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

⁷ стаття 35 (4) Закону України “Основи законодавства України про охорону здоров'я/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.

⁸ стаття 1 Закону України “Про психіатричну допомогу”/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text>

⁹ стаття 1 Закону України “Про соціальні послуги”/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>

¹⁰ Там само.

2. Загальні положення

Виклики, спричинені повномасштабною військовою агресією Росії проти України та нещодавньою пандемією Ковід-19, проблеми, породжені неефективною системою соціального захисту населення України, а також потреби, пов'язані зі змінами, які відбулися в адміністративно-територіальному устрої держави, у сфері охорони здоров'я та освіти, зумовлюють необхідність організації комплексу додаткових заходів з охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки населення Львівської області усіх вікових категорій. Особливо гостро відчувають потребу в психологічних, психосоціальних, психіатричних послугах, сучасному соціальному забезпеченні та інших видах допомоги ветерани війни, сім'ї ветеранів, родини військовослужбовців, внутрішньо переміщені особи, громадяни з інвалідністю, люди похилого віку та інші вразливі категорії населення Львівщини.

Комплексна програма охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки цивільного населення у Львівській області на 2023 – 2026 роки (далі – Програма) розроблена на забезпечення статті 3 Конституції України, якою людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, статті 17, що покладає на державу обов'язок соціальної підтримки громадян, які захищали Україну в складі Збройних Сил України, інших військових формувань, а також членів їхніх сімей, та статті 49, згідно з якою держава гарантує громадянам України право на охорону здоров'я та медичну допомогу. Правові підстави Програми визначаються Указом Президента України «Про утворення військових адміністрацій», статтею 44 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Концепцією розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року, яку схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1018-р (далі Концепція).

Програма спрямована на реалізацію визначених Концепцією розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року завдань:

«Поліпшення доступності допомоги за рахунок децентралізації та розвитку позастанціонарних форм надання спеціалізованої допомоги... поліпшення надання допомоги щодо психічного здоров'я на рівні первинної медичної допомоги; реорганізації процесу надання допомоги в закладах охорони здоров'я на рівні вторинної та третинної медичної допомоги; впровадження чіткого механізму перенаправлення між наявними службами, розвитку мультидисциплінарних команд та міжгалузевої співпраці...

Розвиток системи психологічної та соціальної допомоги на рівні територіальних громад... ; створення умов для надання в територіальній громаді психосоціальної допомоги та реабілітації...

Впровадження технологій, методів та процедур оцінки психічного здоров'я під час надання первинної медичної допомоги...

Посилення диференційованості надання допомоги у сфері охорони психічного здоров'я та підвищення чутливості до потреб специфічних суспільних груп...

Підвищення ефективності адміністрування, міжвідомчої координації та міжсекторальної співпраці у сфері охорони психічного здоров'я... планується забезпечити шляхом розроблення та запровадження універсального алгоритму перенаправлення осіб, які потребують соціальної, психологічної або психіатричної допомоги, із включенням до цього алгоритму всіх заінтересованих сторін - центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, закладів охорони здоров'я різних форм власності, установ соціального захисту населення, громадських та благодійних організацій та чітким розподілом їх функцій...»¹¹

Програма також дозволить впровадити низку постанов Кабінету Міністрів України та інших ініціатив національного рівня у сфері допомоги ветеранам і населенню, яке постраждало від війни. Вона забезпечить системність заходів у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки населення області, що здійснюються в межах відповідних міжнародних проєктів, зокрема проєктів міжнародної технічної допомоги, зусиллями міжнародних організацій, гуманітарних організацій, зарубіжних і вітчизняних неурядових об'єднань. Зросте також ефективність консультативно-дорадчої та моніторингової функцій Координаційно-консультативних центрів підтримки цивільного населення при Львівській обласній військовій адміністрації у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки жителів регіону.

У Програмі визначаються загальні цілі й напрями, основний зміст та очікувані результати заходів, орієнтованих на охорону психічного здоров'я та психосоціальну підтримку цивільного населення у Львівській області. Пропоновані тут заходи у сфері медичної допомоги, соціального захисту та освіти, а також просвітньо-інформаційні заходи дібрані з урахуванням неминучих в умовах повномасштабної війни обмежень у фінансових, інформаційних та трудових ресурсах.

У процесі підготовки Програма була узгоджена зі Стратегією розвитку Львівської області на період 2021 – 2027 років, Стратегією розвитку освіти Львівщини до 2027 року, Програмою розвитку освіти Львівської області на 2021 – 2025 роки, Стратегічним планом розвитку системи професійної освіти Львівської області до 2027 року та іншими програмами, які уже реалізуються. Програма також ураховує цілі і завдання затверджених стратегій розвитку територіальних громад, державних та обласних цільових програм розвитку.

Програма розроблена згідно з вимогами Порядку розроблення обласних (бюджетних) цільових програм, моніторингу та звітності щодо їх виконання у період воєнного стану, затвердженого розпорядженням начальника обласної військової адміністрації від 12 липня 2022 року № 167/0/5-22ВА.

¹¹ Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80#Text>

3. Методологія Програми

Підготовчий етап

Розроблення Програми здійснювалось на основі аналізу обласних систем медичної допомоги, освіти та соціального захисту щодо надання послуг з питань турботи про психічного здоров'я та психосоціальної допомоги станом на 01 липня 2023 року. Результати аналізу використано для укладення загальних положень Програми та характеристики її напрямів.

Програма створена з урахуванням таких принципів:

- системності, що передбачає розгляд об'єкта діяльності як обмеженої множини взаємодіючих елементів, структурованих й організованих відповідно до визначеної мети;
- комплексності, що забезпечує повноту, системність та взаємозв'язок аналізу, планування й управління процесом її виконання;
- узгодженості цілей, змісту й очікуваних результатів планованих заходів та проєктів, що реалізовуватимуться в регіоні на всіх рівнях: обласному, районному, територіальних громад, в окремих закладах охорони здоров'я, освіти та соціальної допомоги, міжнародними, зарубіжними й вітчизняними громадськими об'єднаннями;
- науковості, доступності і практичної спрямованості планованих заходів, їх відповідності соціальній ситуації, в якій виконуватиметься Програма, спрямованості на ефективне подолання чи хоча б пом'якшення проблем, пов'язаних з турботою про психічне здоров'я цивільного населення в регіоні.

Процес розроблення

Розроблення Програми здійснювала робоча група, створена Координаційним центром підтримки цивільного населення при Львівській обласній військовій адміністрації, до складу якої увійшли представники основних суб'єктів, що забезпечують на Львівщині охорону психічного здоров'я та надання психосоціальної допомоги населенню: органів виконавчої влади області та м. Львова, закладів та установ охорони здоров'я, освіти і соціальної підтримки обласного підпорядкування, громадських організацій.

У процесі розроблення Програми департамент охорони здоров'я (ДОЗ), освіти і науки (ДОН) та департамент соціального захисту населення (ДСЗН) Львівської обласної адміністрації зібрали пропозиції (ідеї проєктів) за визначеною формою від юридичних та фізичних осіб, зацікавлених у розвитку на Львівщині сфери охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки.

Внесені пропозиції обговорювались на засіданнях робочої групи за участі зацікавлених осіб та представників недержавних організацій. У процесі обговорення викристалізувався зміст ключових розділів Програми, її мета та завдання, заходи/проєкти, механізми їх реалізації та фінансування тощо.

4. Проблеми, на вирішення яких спрямована Програма

Згідно з глобальними оцінками ВООЗ, кожна п'ята людина (22%), яка проживає в районі, що в той чи інший час постраждав від конфлікту впродовж останніх 10 років, має певну форму психічного розладу, від легкої депресії або тривожності до психозу, а майже кожна 10 людина (9%) живе з помірним або тяжким психічним розладом. Немає сумніву, що російсько-українська війна теж чинить безпосередній чи опосередкований вплив на психічне здоров'я та добробут населення України. Якщо спиратись на методику ВООЗ, то з-поміж усіх громадян (43,7 мільйона) орієнтовно 9,6 мільйона можуть мати психічні розлади, з них 3,9 мільйона – середні або важкі розлади¹². Психологічної підтримки та реабілітації потребуватимуть й ветерани війни, члени їх сімей, сім'ї полеглих. За останніми підрахунками, прогнозована їх кількість в Україні - близько 3 млн. осіб¹³. Частка осіб цих категорій серед населення Львівщини неухильно зростає. В області також є люди, які перебувають на примусових заходах медичного характеру відповідно до рішення суду. До вразливих категорій населення області, які потребують медичної допомоги в закладах охорони здоров'я, якісного і постійного соціального супроводу та надання психосоціальної допомоги, якісної системи відновлення та реабілітації, належать також особи з інвалідністю внаслідок психічних розладів чи інтелектуальних порушень. Значна кількість таких людей після тривалого лікування сьогодні потерпає через соціальну незахищеність та відсутність послуг в громадах.

Щоб забезпечити мешканцям області всесторонню допомогу, реабілітацію та підтримку, необхідно розвивати мережу закладів, які надають допомогу у сфері психічного здоров'я на первинному рівні, забезпечити надання медичної допомоги на спеціалізованому рівні (в т.ч. психіатричної допомоги), а також налагодити співпрацю медиків, освітян та служб соціального захисту у сфері охорони психічного здоров'я цивільного населення Львівщини, синхронізувати різнорідну підтримку людей з проблемами в сфері психічного здоров'я з громадським сектором.

Міжсекторальна співпраця та допомога є вкрай важливими для реагування на виклики у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки людей усіх вікових груп, які проживають на Львівщині та мають різний досвід пережиття подій, пов'язаних з війною. Сьогодні відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 09.05.2023 № 470 “Про координаційні центри підтримки

¹² Пріоритетні багатосекторні заходи з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в Україні під час та після війни: оперативна дорожня карта. Відкритий документ (5 грудня 2022 року). URL: <https://knowledge.org.ua/operativna-dorozhnja-karta-z-psihichnogo-zdorov-ja-ta-psihosocialnoi-pidtrimki-v-ukraini/>

¹³ “Про схвалення рекомендацій учасників слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на тему "Інструменти суспільної підтримки ветеранів - учасників бойових дій у післявоєнний період". Рішення Верховної Ради України. Протокол №147 від 05 квітня 2023 року. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/234988.html

цивільного населення” ініціювання, координація та моніторинг надання допомоги населенню, яке постраждало, покладено на координаційні центри допомоги цивільному населенню¹⁴. На Львівщині на виконання розпорядження начальника обласної військової адміністрації від 09.06.2023 № 421/0/5-23ВА “Про утворення координаційного центру підтримки цивільного населення при Львівській обласній військовій адміністрації” було створено офіси з підтримки цивільного населення при районних військових адміністраціях¹⁵. Ефективність роботи цих інституцій також безпосередньо залежить від вирішення перелічених далі проблем, зокрема:

у системі **охорони здоров’я** є потреби щодо:

- зростання компетентності у питаннях надання допомоги в сфері психічного здоров’я фахівців первинної медичної допомоги, екстреної медичної допомоги, перинатальних центрів та інших неспеціалізованих ланок допомоги;
- нарощування доступності допомоги населенню у сфері психічного здоров’я, в тому числі послуг з психіатричної допомоги, реабілітації та замісної підтримуючої терапії;
- розроблення та погодження маршрутів пацієнтів з розладами психіки на рівні області.

У системі **освіти**:

- створення цілісної моделі турботи про психічне здоров’я, налагодження ефективних скоординованих дій на забезпечення превенції, промоції та допомоги у сфері турботи про психічне здоров’я дітей та молоді;
- підвищення рівня знань про психічне здоров’я з метою вчасного виявлення розладів психічного здоров’я у дітей та молоді і перескерування до фахівців;
- розвиток відповідних умінь у педагогічних та науково-педагогічних працівників для забезпечення належного виконання завдань, що стоять перед ними у сфері турботи про психічне здоров’я дітей та молоді;
- профілактика професійного вигорання серед вчителів та викладачів шляхом плекання емоційної стійкості та умінь налагоджувати психічний добробут.

У сфері **соціального захисту** проблемами є:

- неспроможність забезпечити населенню передбачений Законом України “Про соціальні послуги” повний обсяг необхідних послуг через обмежені ресурси і широкий спектр соціальних проблем вразливих верств населення;
- недостатнє для впровадження базових соціальних послуг нормативно-правове забезпечення, відсутність окремих затверджених державних стандартів, обмежений фінансовий та кадровий ресурс. Не вистачає насамперед

¹⁴ Постанова Кабінету Міністрів України від 09.05.2023 № 470 “Про координаційні центри підтримки цивільного населення”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/470-2023-%D0%BF#Text>

¹⁵ Розпорядження голови ЛОВА № 421/0/5-23ВА від 09.06.23 “Про утворення координаційного центру підтримки цивільного населення при Львівській обласній військовій адміністрації”. URL: <https://loda.gov.ua/documents/69074>

кваліфікованих фахівців із соціальної роботи, які прослухали відповідні курси підвищення кваліфікації;

- нерозвиненість мережі надання соціальних послуг в територіальних громадах, що не сприяє обов'язковому наданню належних соціальних послуг потребуючим категоріям населення та формуванню цілісної ефективної системи надання соціальних послуг в області;

- невідповідність механізмів визначення потреб населення у соціальних послугах з огляду на наявні ресурси;

- спорадичність первинного планування соціальних послуг з урахуванням потреб населення, яке є важливою передумовою їх надання;

- відсутність послуг в громадах для людей похилого віку та людей з інвалідністю, зосередження послуг в спеціалізованих інституціях, що перешкоджає соціалізації та соціальній адаптації цих вразливих категорій населення, а то й унеможлиблює її;

- надто вузький спектр соціальних послуг в територіальних громадах, нерозвинутість мережі відділень підтриманого проживання, денного догляду для осіб похилого віку та / або повнолітніх осіб з інвалідністю, які потребують стороннього догляду, побутового догляду з метою створення отримувачам соціальної послуги соціально-побутових умов для самостійного проживання, захисту їхніх прав та інтересів і залучення їх до життєдіяльності територіальної громади;

- неповний соціальний захист дітей та сімей у складних життєвих обставинах через значну територіальну віддаленість закладів соціального обслуговування;

- неповні дані про соціалізацію осіб з інвалідністю та людей похилого віку, з огляду на специфіку цих вразливих категорій населення;

- відсутність єдиного Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг.

Вирішення названих проблем спрямоване на посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб та населення області, розвитку охорони психічного здоров'я та освіти в умовах воєнного стану в Україні.

Виконання цієї Програми дозволить підвищити ефективність охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки цивільного населення області, зокрема дітей, ветеранів війни та внутрішньо переміщених осіб. Враховуючи зростання потреби у наданні відповідних послуг в умовах війни та необхідність реалізації рекомендацій Концепції охорони психічного здоров'я, міжсекторальна співпраця, координація, перескерування людей відповідно до їхніх потреб, а також науково доказові, доступні послуги, реабілітація, змістовна зайнятість та соціальне забезпечення ще тривалий час залишатимуться критично важливими елементами відновлення психічного здоров'я людей.

5. Мета та завдання Програми

Метою Програми є зміцнення психічного здоров'я цивільного населення Львівської області шляхом створення цілісної, скоординованої, міжсекторальної системи охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, яка відповідає потребам населення та базується на принципах доказовості, дотримання прав людини та відновлення.

Для досягнення цієї мети необхідно реалізувати такі завдання:

- сформувати в охороні здоров'я, освіті та системі соціального захисту цілісну модель турботи про психічне здоров'я, забезпечити його промоцію, превенцію порушень та допомогу людям з проблемами у сфері психічного здоров'я, незалежно від віку, статі та місця проживання;
- підвищити ефективність неспеціалізованої та спеціалізованої допомоги і послуг на рівні територіальних громад, зокрема сформувати «маршрути пацієнта» та розвивати Центри психічного здоров'я;
- залучити недержавні організації до мережі надання послуг у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки;
- забезпечити професійний розвиток фахівців з неспеціалізованих ланок медичної допомоги, соціальної роботи, екстреної медичної допомоги та перинатальних центрів, практичних психологів з питань охорони психічного здоров'я та надання первинної психосоціальної допомоги;
- розгорнути в територіальних громадах на базі закладів охорони здоров'я та освіти за участі соціальних працівників, практичних психологів та громадського сектору активну просвітню та психоедукаційну роботу з метою формування у населення області усіх вікових груп елементарних знань про психічне здоров'я та навичок самопомоги для його зміцнення й відновлення;
- розвивати обласну мережу надавачів соціальних послуг з урахуванням потреб у сфері турботи про психічне здоров'я.

6. Напрями та наскрізні проєкти Програми

Програма спрямована на вирішення проблем, які стосуються сфери психічного здоров'я та психосоціальної підтримки цивільного населення Львівщини за трьома напрямками – охорона здоров'я, освіта, соціальний захист.

6.1. Медичний напрям

На сьогодні допомога, яка стосується психічного здоров'я в медичній сфері надається закладами охорони здоров'я та фінансується здебільшого Національною службою здоров'я України (НСЗУ) відповідно до пакетів програми медичних гарантій (ПМГ).

Допомога у сфері психічного здоров'я надається: а) на рівні первинної медичної допомоги – лікарями загальної практики (сімейними лікарями), середнім медичним персоналом, терапевтами та педіатрами; б) на рівні спеціалізованої допомоги – медичними психологами, психологами, психотерапевтами, психіатрами; в) психологами та психотерапевтами при

наданні реабілітаційних послуг та паліативної допомоги¹⁶.

Основні пакети ПМГ (де є вузькі спеціалісти – психіатр, психолог, психотерапевт):

№ 9 «Профілактика, діагностика, спостереження в амбулаторних умовах»
 №19 «Психіатрична допомога дорослим та дітям у стаціонарних умовах»
 № 22 «Лікування осіб з психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання опіоїдів із використанням препаратів замісної терапії»
 № 39 «Психіатрична допомога дорослим та дітям, яка надається мультидисциплінарною командою»

Первинна ланка – сімейна медицини

№ 51 «Супровід і лікування дорослих та дітей з психічними розладами на первинному рівні»

Паліативна допомога

№23 «Стаціонарна паліативна медична допомога»

№24 «Мобільна паліативна медична допомога дорослим та дітям»

Реабілітація:

№53 «Реабілітаційна допомога дорослим та дітям в стаціонарних умовах»

№54 «Реабілітаційна допомога дорослим та дітям в амбулаторних умовах»

Незважаючи на широкий вибір пакетів НСЗУ та наявні договори в медичних установах, в області в силу різних причин ще не сформовано мережі закладів, які б надавали пацієнтам передбачений Концепцією розвитку охорони психічного здоров'я в Україні повний спектр послуг. Єдиною медичною установою, що надає весь спектр послуг за пакетом ПМГ №19, включаючи відділення ПЗМХ (примусових заходів медичного характеру) у Львівській області, є КНП ЛОР ЛОКПЛ. Інші установи, законтрактовані на пакет № 19, надають вибірккові послуги, чи то суто наркологічного профілю, чи медичного (психіатричного) без примусової госпіталізації (без згоди пацієнта, за рішенням суду), чи суто неврологічного профілю, не обслуговуючи пацієнтів з важкими розладами, що значно погіршує якість надання допомоги мешканцям області.

Беручи до уваги цей факт і реальну ситуацію, відповідно до пакетів медичних гарантій, які пропонує НСЗУ на сьогодні, та враховуючи реальні потреби мешканців Львівської області, необхідно реалізовувати програму охорони психічного здоров'я у Львівській області через наявну мережу медичних закладів в межах чинного Порядку функціонування госпітальних округів і госпітальних кластерів та встановлення їх меж¹⁷.

¹⁶ Вимоги ПМГ 2023. URL: <https://contracting.nszu.gov.ua/kontraktuvannya/kontraktuvannya-2023/vimogi-pmg-2023>

¹⁷ Постанова КМУ від 28.02.2023 р. №174 «Деякі питання організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2023-%D0%BF#Text>

Відповідно до чинного законодавства медична допомога поділяється на екстрену, первинну, спеціалізовану та паліативну. Медична допомога може надаватися:

- за місцем знаходження, проживання (перебування) пацієнта;
- в амбулаторних умовах; в умовах денного стаціонару;
- у стаціонарних умовах¹⁸.

На первинному рівні (загальна практика – сімейна медицина) людям, які мають проблеми з психічним здоров'ям, допомога надається відповідно до вимог пакету медичних гарантій (ПМГ) НСЗУ 51 – “Супровід і лікування дорослих та дітей з психічними розладами сімейними лікарями в загальних закладах охорони здоров'я”. Станом на 20 липня 2023 року у Львівській області 41 заклад охорони здоров'я області законтрактувався на цей пакет послуг. На рівні первинної медичної допомоги, за необхідності, відповідно до потреб, особу може скеровувати сімейний лікар у заклади соціальної сфери, громадські організації, спеціалізовані та інші послуги у сфері психічного здоров'я в громаді. У разі наявності скарг та потреб, які неможливо вирішити на рівні первинної допомоги, людина скеровується на спеціалізовану ланку медичної допомоги.

Спеціалізована допомога відповідно до законодавства надається:

- за місцем знаходження, проживання (перебування) пацієнта;
- в амбулаторних умовах;
- в умовах денного стаціонару;
- у стаціонарних умовах.

У межах області, відповідно до напрямків організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я, спеціалізована допомога надається в надкластерних, кластерних та загальних закладах охорони здоров'я, а також в поліклінічних закладах та закладах, які не увійшли до спроможної мережі. Ці послуги надаються відповідно до вимог ПМГ НСЗУ №9;№19;№22;№39.

Наявність фахівців у сфері психічного здоров'я в інших пакетах, а також зростаючі потреби у сфері паліативної допомоги та реабілітації, зумовлюють необхідність врахування наявних ПМГ, які стосуються: а) паліативної допомоги – №23 «Стаціонарна паліативна медична допомога» та №24 «Мобільна паліативна медична допомога дорослим та дітям»; б) реабілітації – №53 «Реабілітаційна допомога дорослим та дітям в стаціонарних умовах» та №54 «Реабілітаційна допомога дорослим та дітям в амбулаторних умовах».

Для збільшення доступності допомоги цивільному населенню області пропонується при багатoproфільних закладах охорони здоров'я створювати «Центри психічного здоров'я». Пропозиція ґрунтується на постанові КМУ від 28.02.2023 р. №174 «Деякі питання організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я». У структурі кожного такого Центру необхідно розгорнути 20-25 стаціонарних ліжок для пацієнтів з психічними захворюваннями, забезпечити надання амбулаторної послуги лікарями-психіатрами, а також

¹⁸ Закон України "Основи законодавства України про охорону здоров'я". Ст. 8 та 33. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

психіатричною допомогою мультидисциплінарної команди. Такі послуги будуть забезпечені пакетами НСЗУ №9;№19;№22;№39.

Пропонована далі модель надання медичних послуг у сфері турботи про психічне здоров'я відповідає рекомендаціям Всесвітньої організації охорони здоров'я.¹⁹ Модель передбачає:

1 рівень. Просвітництво, психоедукація та самодопомога

Використання матеріалів, розроблених за ініціативи Олени Зеленської «Ти як?» та Координаційного центру психічного здоров'я при Кабінеті Міністрів України, активне просування в громадах ініціативи ЛОВА «Почуй лікаря», залучення програм та заходів міжнародних проєктів, міжнародних та вітчизняних громадських організацій.

Широке інформування про сферу ПЗ та послуги в громадах для різних цільових аудиторій. Інформування людей, які виписуються із стаціонарного лікування закладів охорони здоров'я на території Львівської області, про послуги у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, які наявні в територіальній громаді за місцем їхнього проживання.

2 рівень. Неформальні послуги в громадах

Залучення недержавних організацій до мережі надання послуг у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Гуманітарні та громадські організації – це ефективний допоміжний ресурс для покриття наявних потреб. Реалізація цієї ідеї в громадах може бути організована шляхом формування соціального замовлення, державно-приватного партнерства та / або завдяки іншим не забороненим законодавством способам.

Органам місцевого самоврядування необхідно використовувати механізм картування й визначення потреб та призначати відповідального/их з подальшим переглядом, оновленням та інформуванням про наявні послуги, для залучення та співпраці з недержавними організаціями в громадах, які здійснюють свою діяльність у сфері охорони психічного здоров'я, реабілітації, відновлення, соціального захисту, зайнятості та паліативної допомоги.

3 рівень. Первинний рівень (загальна практика – сімейна медицина).

Забезпечується пакетом медичних гарантій НСЗУ № 51 «Супровід і лікування дорослих та дітей з психічними розладами сімейними лікарями в загальних закладах охорони здоров'я».

До цього рівня також належать компетенції фахівців першої лінії реагування інших відомств – ДСНС, поліції, екстреної медичної допомоги, ЦНАПів, офісів координаційних центрів.

4 рівень. Спеціалізована допомога та послуги в громаді

¹⁹ Пріоритетні багатосекторні заходи з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в Україні під час та після війни: оперативна дорожня карта. Відкритий документ (5 грудня 2022 року)

Амбулаторна допомога	в поліклінічних відділеннях закладу охорони здоров'я	№ 9 «Профілактика, діагностика, спостереження в амбулаторних умовах» (включаючи АППД) № 22 «Лікування осіб з психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання опіоїдів із використанням препаратів замісної терапії»
Стационарна допомога	стаціонарне відділення закладу охорони здоров'я	№19 «Психіатрична допомога дорослим та дітям у стаціонарних умовах»
		№ 39 «Психіатрична допомога дорослим та дітям, яка надається мультидисциплінарною командою» (необхідність контракування цього пакету в районі. Соціальний працівник як зв'язкова ланка з соціальним захистом)

Мережа створить можливість надавати комплексну психіатричну допомогу в громадах та розвивати Центри психічного здоров'я (де окрім інших послуг буде надаватися психіатрична допомога) з перспективою створення в громадах психосоціальних реабілітаційних програм для реабілітації та ресоціалізації пацієнтів; формувати в громадах, враховуючи соціальні потреби людей, систему допомоги за межами закладів охорони здоров'я. Ця діяльність має здійснюватися у тісній співпраці між закладами охорони здоров'я, закладами / службами системи соціального захисту та недержавного сектора.

Ресоціалізація та реабілітація повинні здійснюватися у співпраці між спеціалістами (психіатр, психолог, медична сестра), фахівцями первинної ланки медичної допомоги та фахівцями центрів надання соціальних послуг в громадах.

Наявність стаціонарних відділень у багатопрофільних лікарнях уможлиблює збереження наявного кадрового ресурсу, розширення спектру психіатричних послуг та надання не лише амбулаторної, а й стаціонарної допомоги мешканцям громад у місцях, ближчих до проживання людей.

За реалізації цієї моделі буде можливо побудувати систему надання психіатричної допомоги та іншої допомоги людям з психічними розладами, відповідно до потреб цих людей та з орієнтацією на цілі і принципи Концепції охорони психічного здоров'я, забезпечивши рівноцінність відповідно до можливостей окремих територіальних громад Львівської області.

Запровадження цієї моделі також сприятиме формуванню «маршрутів пацієнта» та наданню більш якісної допомоги усім категоріям пацієнтів: з первинними епізодами психічних розладів, тим, які потребують примусових заходів медичного характеру, пацієнтам з хронічними захворюваннями та інвалідністю.

5 рівень. Спеціалізована психіатрична допомога

У Львівській області на цьому рівні послуги надаються в кількох закладах: КНП ЛОР «Львівська обласна клінічна психіатрична лікарня» (ЛОКПЛ), КНП ЛОР «Львівський обласний психоневрологічний диспансер» (ЛОПНД) та, КНП ЛОР КНП ЛОР «Львівський обласний медичний центр превенції та терапії узалежнень» (ЛОМЦПТУ).

КНП ЛОР «Львівська обласна клінічна психіатрична лікарня» має вузькоспеціалізовані відділення – консультативну поліклініку, психогеріатричні, соматопсихіатричні, загально психіатричні з можливістю примусової госпіталізації, відділення ПЗМХ (суворий, посилений, звичайний нагляд), психоневрологічні, експертні, відділення для терапії узалежнених. Ці послуги забезпечуються за пакетами НСЗУ №9; №19; №39; №22; №23

Лікувально-опікунський догляд (для пацієнтів, які в силу психічного стану мають протипокази МСЕК щодо перебування вдома чи в будинках інтернатах т. д.) має відбуватися за рахунок обласної програми, бо така категорія пацієнтів потребує довготривалого лікування та постійного медичного супроводу і не підлягає під жоден ПМГ. Пацієнтам, котрі потребують довготривалого лікування, послуга може бути забезпечена пакетами паліативного профілю ПМГ №23, ПМГ 24.

Стаціонарна послуга (психіатрична допомога), згідно з економічними розрахунками, – найдорожча. Станом на 2023 рік, для організації відділень (для контактування пакету «Стаціонарна психіатрична допомога») необхідно мати не менше 4 лікарів-психіатрів, 10 медичних сестер. За підрахунками, зарплатний фонд становитиме близько 1 млн в рік. Тож пропонується модель, що передбачає активну послугу з можливістю надання амбулаторної допомоги та послуг мультидисциплінарних команд, забезпечить значне зниження повторних госпіталізацій.

Якщо взяти до уваги географію стаціонарних пацієнтів, котрі лікуються в КНП ЛОР ЛОКПЛ, то стає зрозуміло, що запит на таку послугу в громадах є значним. Розрахунки показують, що, враховуючи актуальні натеper тарифи НСЗУ, стаціонарне відділення психіатричної допомоги буде «рентабельне» для кластерних закладів охорони здоров'я. Створення таких відділень дозволить зменшити кількість стаціонарних ліжок в КНП ЛОР ЛОКПЛ, значно покращити умови перебування пацієнтів у цьому медичному закладі, розвинути у вивільнених приміщеннях вузькоспеціалізовані відділення та забезпечити широкий спектр реабілітаційних послуг.

Окремо варто зазначити, що внаслідок адміністративної реформи існує реальна загроза виникненню проблем з наданням амбулаторних примусових заходів медичного характеру пацієнтам, котрим така допомога була призначена судом, оскільки досі за даний напрямок відповідали ЦРЛ і психіатри, які там працюють. Після адміністративної реформи межі районів змінились, районні психіатри не зможуть нести відповідальність за таку категорію пацієнтів, що призведе до небезпечних наслідків, оскільки пацієнти не будуть отримувати примусового амбулаторного лікування, і відповідальність за невиконання рішення суду фактично ніхто не нестиме.

Ця та інші обставини визначають важливість організації в кластерних закладах охорони здоров'я передбачених описаною моделлю «Мультидисциплінарних команд». Відповідно до договору по ПМГ №39 до такої команди повинні входити: психіатр, психолог, медична сестра та соціальний працівник.

Не менш важливим є підвищення кваліфікації у сфері охорони психічного здоров'я фахівців екстреної медичної допомоги. Працівники цієї категорії потребують розвитку вмінь комунікації та неспеціалізованих втручань у сфері психічного здоров'я з метою надання відповідно допомоги людям в кризових ситуаціях, особливо в надзвичайних ситуаціях та в стані війни. Оволодіння компетенціями в частині виявлення проблем у сфері психічного здоров'я, вміння здійснювати неспеціалізовані втручання та перескеровувати до фахівців у разі необхідності потрібне також фахівцям перинатальних центрів.

Перелік завдань, заходів і результативних показників медичного напрямку цієї Програми у додатку 3.

6.2. Освітній напрям

Під час надзвичайних ситуацій та війни діти та підлітки мають вищий ризик піддаватися переміщенню та насильству, а також припиненню звичної діяльності вдома та в школі, що може порушувати їх когнітивний, емоційний, соціальний та фізичний розвиток²⁰. Тому виклики війни несуть потенціал негативного впливу на психічне здоров'я дітей та молоді.

Відсутність в освітніх закладах цілісної моделі турботи про психічне здоров'я не дозволяє ефективно координувати дії на забезпечення превенції, промоції та допомоги у сфері турботи про психічне здоров'я дітей та молоді. Як наслідок, значна частина розладів у сфері психічного здоров'я у дітей та молоді виявляються запізно, не мають належного вчасного скерування. Частково це спричинено недостатністю належної освіти у сфері турботи про психічне здоров'я дітей та молоді у працівників освітніх закладів, елементарних знань з цього напрямку – у батьків та іншої рідні дітей. У зв'язку з цим таким категоріям учасників освітнього процесу складно забезпечити належне виконання завдань, що стоять перед ними у даній сфері. До того ж працівники освітніх закладів самі стикаються зі значними викликами у контексті війни та потребують підтримки й захисту від вигорання, формування навичок власної стійкості та психічного добробуту.

В освітньому напрямку Програма передбачає:

- формування в освітніх закладах цілісної системи турботи про психічне здоров'я дітей та молоді, зокрема налагодження ефективної координації діяльності в напрямку охорони психічного здоров'я дітей та молоді у закладах освіти між фахівцями з охорони психічного здоров'я та учасниками освітнього процесу, сприяння розвитку ефективної мережевої взаємодії;

²⁰ Пріоритетні багатосекторні заходи з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в Україні під час та після війни: оперативна дорожня карта. Відкритий документ (5 грудня 2022 року)

- реалізація у мережі освітніх закладів цілісної просвітницької кампанії щодо актуальних питань турботи про психічне здоров'я;

- розвиток компетентностей у сфері турботи про психічне здоров'я дітей та молоді через навчання фахівців системи закладів освіти за спеціальною освітньою програмою, здійснення спеціальних заходів з підтримки стійкості педагогів.

Створення цілісної системи турботи про психічне здоров'я дітей та молоді включає такі заходи:

- поширення навчально-методичного посібника з розвитку цілісної системи турботи про психічне здоров'я у закладах освіти;

- навчання для керівництва освітніх закладів щодо цілісної моделі турботи про психічне здоров'я дітей та молоді у закладах освіти;

- затвердження у кожному освітньому закладі плану дій щодо розвитку цілісної системи турботи про психічне здоров'я;

- надання фінансових грантів і можливості одержання освітніми закладами Львівщини фінансування на реалізацію проєктів з розвитку цілісної системи турботи про психічне здоров'я у закладах освіти;

- розвиток ефективної системи координації діяльності в закладах освіти та мережевій взаємодії, зокрема, призначення у кожному закладі фахівця на роль «координатора з питань психічного здоров'я», навчання координаторів методів та прийомів укладення й імплементації програм турботи про психічне здоров'я у закладах освіти, розроблення протоколів мережевої взаємодії та локальних маршрутів надання допомоги щодо специфічних розладів та проблем, впровадження цих маршрутів через мережу координаторів.

Організація цілісної просвітницької кампанії щодо актуальних питань турботи про психічне здоров'я у мережі освітніх закладів передбачає:

- розроблення цілісної концепції цієї просвітницької кампанії та відповідного пакету інформаційних матеріалів;

- реалізацію системи просвітніх заходів у освітніх закладах через мережу координаторів програм психічного здоров'я закладів освіти.

Щоб реалізувати навчальну програму для фахівців освітніх закладів, необхідно:

- провести навчання педагогів закладів середньої освіти за програмами «Резилієнтні класи» та «Абетка психічного здоров'я для педагогів»

- організувати курси підвищення кваліфікації психологів освітніх закладів за програмами «Основи КПТ-консультування дітей та молоді у закладах освіти» та «Основи турботи про психічне здоров'я дітей та молоді для психологів освітніх закладів»;

- реалізувати програму заходів з підтримки стійкості педагогів, зокрема організувати навчання за програмою «Плекання стійкості педагогів»;

- підтримати включення компонентів з підтримки стійкості педагогів у специфічний для закладу освіти план дій, розроблений на виконання локальних програм.

Перелік завдань, заходів і результативних показників освітнього напрямку цієї Програми у додатку 3.

6.3 Соціальний напрям

У надзвичайних ситуаціях та під час війни люди з проблемами у сфері психічного здоров'я, психічними розладами та інвалідністю внаслідок психічних порушень, лікування яких залежить від державних закладів охорони психічного здоров'я та / чи соціальних служб та послуг і мереж підтримки, опиняються у ризику залишитися без догляду через евакуацію чи / та переїзд медичних та соціальних працівників. Особливо вразливі люди, які проживають в закладах тривалого перебування (психоневрологічні інтернати, геріатричні пансіонати та інші інтернатні заклади). Деякі з таких закладів в Україні уже були пошкоджені або зруйновані обстрілами, і людям, які там проживали, довелося переїхати до інших вітчизняних чи зарубіжних установ. Як свідчить національна статистика, станом на травень 2022 року в Україні в інтернатах (закладах тривалого перебування) проживали майже 44 000 дорослих і дітей²¹.

Згідно з даними департаменту соціального захисту населення ЛОВА, у Львівській області станом на сьогодні функціонують 68 комунальних надавачів соціальних послуг, з них:

- 44 – центри надання соціальних послуг;
- 13 – територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг);
- 8 – Центрів соціальних служб;
- 2 – інші форми надавачів.

При 6 центрах надання соціальних послуг та 3 територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг) функціонують стаціонарні відділення, загальна потужність яких становить 287 ліжко-місць.

Чотири територіальні громади, а саме: Великолюбінська, Боринська, Розвадівська та Тростянецька – закуповують соціальні послуги в надавачів сусідніх громад.

Не створено надавачів соціальних послуг у 10 територіальних громадах: Новояричівській, Солонківській, Мурованській, Підберізцівській, Сокольницькій, Бісковицькій, Новокалінівській, Хирівській, Ралівській, Оброшинській.

У складі надавачів соціальних послуг діє*:

Категорія надавача	Обслуговують, осіб	з них ВПО
53 відділення соціальної допомоги вдома	11 892	367
17 відділень організації надання грошової та натуральної адресної допомоги	23 081	3010

²¹ Пріоритетні багатосекторні заходи з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в Україні під час та після війни: оперативна дорожня карта. Відкритий документ (5 грудня 2022 року)

9 стаціонарних відділень для постійного /тимчасового проживання	308	91
5 відділень денного перебування	6 719	559
5 відділень соціальної (комплексної) реабілітації осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю	153	8

* - інформація про кількість обслуговуваних осіб за 2022 рік

Станом на 01.04.2023 у зазначених вище установах та відділеннях соціальних послуг працювали:

Категорія фахівців	Кількість
фахівці з соціальної роботи	186
психологи	49
соціальні педагоги	14
соціальні працівники	75
соціальні робітники	1 122
інші фахівці	161
Разом:	1607

11 територіальних громад не мають фахівців із соціальної роботи, а саме: Підкамінська, Заболотцівська, Новояричівська, Солонківська, Бісковицька, Добромільська, Хирівська, Славська, Грабовецько-Дулібівська, Моршинська, Тростянецька.

У Львівській області функціонує 14 інтернатних установ, з них:

Тип установи	Число установ цього типу
дитячі будинки-інтернати	2
психоневрологічні будинки-інтернати	8
будинок підтриманого проживання	1
геріатричні пансіонати	3

Станом на 15.06.2023 в інтернатних установах працювало 1 326 осіб та проживало 2 131 підопічних, з них 503 – це внутрішньо переміщені особи.

Функціонують також реабілітаційні установи:

- «Обласний центр комплексної реабілітації для дітей та осіб з інвалідністю Святого Пантелеймона». У цьому Центрі працює чотири відділення: відділення раннього втручання, відділення психолого - педагогічної реабілітації, відділення трудової реабілітації, відділення медичної реабілітації та спостереження.

- КНП «Львівське територіальне медичне об'єднання» Багатопрофільна клінічна лікарня інтенсивних методів лікування та швидкої медичної допомоги», (067)689-76-55; (032)258-11-81;

- Державна реабілітаційна установа «Центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю «Галичина», (032)221-59-08;

- КНП ЛОР «Львівський обласний госпіталь ветеранів війни та репресованих ім. Ю. Липи», (0322) 96-11-45; (0322) 96-11-39;

- КНП Львівської обласної ради «Львівський обласний клінічний психоневрологічний диспансер», (068) 142-39-50; (0322) 75-18-24.

Останні чотири входять до Реєстру постачальників послуг із психологічної реабілітації ветеранів війни та членів їх сімей.

Спектр соціальних проблем вразливих верств населення доволі широкий, тож наявні ресурси недостатньо забезпечуватимуть надання послуг населенню у сфері турботи про психічне здоров'я. Тим ціннішим є залучення до надання таких послуг неурядових організацій, гуманітарних та громадських. Фінансова підтримка їхніх ініціатив та співпраця інститутів громадянського суспільства з міжнародними організаціями стимулюватиме розвиток системи соціальних послуг, в тому числі й у сфері турботи про психічне здоров'я соціально незахищених верств населення області.

Для повнішого забезпечення вразливих верств населення соціальними послугами, в тому числі й психосоціальною допомогою, необхідно впровадити єдиний Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг; розвивати мережу надавачів соціальних послуг в територіальних громадах та формувати в області цілісну ефективну систему надання соціальних послуг. Для її ефективного функціонування потрібно випрацювати дієві механізми визначення потреб населення у соціальних послугах та запровадити первинне їх планування з урахуванням потреб населення та наявних ресурсів. Програма передбачає також розширення переліку соціальних послуг в територіальних громадах, зокрема створення мережі відділень підтриманого проживання, денного догляду для осіб похилого віку та / або повнолітніх осіб з інвалідністю, які потребують стороннього догляду, побутового догляду, з метою створення для отримувачів соціальної послуги соціально-побутових умов для самостійного проживання, захисту їхніх прав та інтересів і залучення їх до життєдіяльності територіальної громади. Для реалізації таких заходів використовуватимуться механізми співфінансування послуги чи/та закупівлі послуги у іншій закладах/службах інших громад.

Потрібно також подолати практику зосередження послуг в спеціалізованих інституціях, що перешкоджає та унеможлиблює соціалізацію й соціальну адаптацію людей похилого віку та людей з інвалідністю, розгортати в громадах набір спеціальних послуг у сфері турботи про психічне здоров'я вразливих категорій населення.

Окремої уваги заслуговує проблема боротьби з домашнім насильством, зокрема питання створення мережі спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та / або насильства за ознакою статі та проведення комплексних заходів психосоціальної допомоги та протидії домашньому насильству.

Важливим фактором підвищення доступності соціальних послуг у сфері охорони психічного здоров'я є інформування населення про зміст та надавачів таких послуг. Сприяти цьому має комплексна просвітня кампанія, спрямована, зокрема, на соціально незахищені верстви цивільного населення Львівщини.

Перелік завдань, заходів і результативних показників соціального напрямку цієї Програми у додатку 3.

6.4. Наскрізні проєкти Програми

Комплексний характер Програми дозволяє реалізувати проєкти, що потребують міжвідомчої взаємодії суб'єктів надання послуг у сфері охорони психічного здоров'я цивільного населення Львівщини. До них належать, зокрема, заходи, спрямовані на просвіту серед різних верств населення області щодо турботи про психічне здоров'я та добробут (благополуччя). Виконавцями цих заходів будуть фахівці у медичній, соціальній та освітній сферах, а також місцеві медіа та громадські інституції.

7. Очікувані результати виконання Програми

Виконання Програми сприятиме створенню в області єдиної системи турботи про психічне здоров'я, забезпеченню його промоції, превенції порушень та допомоги людям з проблемами у сфері психічного здоров'я, незалежно від віку, статі та місця проживання. Підвищиться ефективність спеціалізованої допомоги та послуг на рівні територіальних громад, зокрема з'являться Центри психічного здоров'я та чіткі «маршрути пацієнта». Зросте рівень компетентності фахівців з питань охорони психічного здоров'я та надання психосоціальної допомоги. Завдяки активній просвітній та психоедукаційній роботі у населення області усіх вікових груп з'являться елементарні знання про психічне здоров'я та навички самопомоги для його зміцнення й відновлення. На сталій основі налагодиться співпраця державних та комунальних інституцій і неурядових організацій у цій сфері. Обласна мережа надавачів соціальних послуг розвиватиметься з урахуванням потреб у сфері турботи про психічне здоров'я.

Реалізація заходів Програми дозволить в системі охорони здоров'я дозволить:

- підвищити компетентність фахівців первинної медичної допомоги, екстреної медичної допомоги, перинатальних центрів та інших неспеціалізованих ланок медичної допомоги щодо надання допомоги в сфері психічного здоров'я;

- розширити доступ до допомоги населенню в сфері психічного здоров'я, в тому числі до послуг з психіатричної допомоги, реабілітації, та замісної підтримуючої терапії;

- випрацювати ефективні маршрути пацієнтів з розладами психічного здоров'я на рівні області.

У сфері освіти зросте відсоток:

- дітей та молоді з розладами психічного здоров'я, які були вчасно виявлені та вчасно скеровані до фахівців;

- педагогічних та науково-педагогічних працівників, що володіють базовими знаннями про психічне здоров'я. Це забезпечить належне виконання завдань, що стоять перед ними у сфері турботи про психічне здоров'я дітей та молоді;

- емоційно стійких вчителів та викладачів, спроможних самостійно запобігати професійному вигоранню, дбати про власний психічний добробут та психічне здоров'я інших.

У сфері соціального захисту:

- ширшатиме спектр соціальних послуг психічно вразливим верствам населення;

- зросте кількість та компетентнісний потенціал фахівців із соціальної роботи, які прослухали відповідні курси підвищення кваліфікації;

- розвинеться мережа надання соціальних послуг в територіальних громадах, що сприятиме формуванню цілісної ефективної системи надання соціальних послуг в області;

- будуть вироблені механізми визначення потреб населення у соціальних послугах щодо турботи про психічне здоров'я;

- з'явиться досвід первинного планування соціальних послуг з урахуванням потреб населення щодо охорони психічного здоров'я;

- в громадах з'являться спеціальні послуги у сфері турботи про психічне здоров'я людей похилого віку та людей з інвалідністю, що сприятиме соціалізації та соціальній адаптації цих вразливих категорій населення;

- розвинеться мережа відділень підтриманого проживання, денного догляду для осіб похилого віку та / або повнолітніх осіб з інвалідністю, які потребують стороннього догляду, побутового догляду з метою створення отримувачам соціальної послуги соціально-побутових умов для емоційної стійкості та залучення їх до життєдіяльності територіальної громади;

- буде створено єдиний обласний (республіканський) Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг та ін..

8. Фінансове забезпечення Програми

Фінансування Програми здійснюється в межах асигнувань, передбачених обласним бюджетом, а також з інших джерел, не заборонених чинним законодавством України, у тому числі з державного бюджету, з інших місцевих бюджетів, грантів, коштів благодійників та суб'єктів господарювання.

Головним розпорядником коштів є департамент охорони здоров'я обласної державної адміністрації, розпорядниками – департамент освіти і науки обласної державної адміністрації та департамент соціального захисту населення обласної державної адміністрації.

Перерахування коштів з обласного бюджету здійснюється на підставі заявок головного та інших розпорядників коштів щодо їх потреби у межах затверджених обсягів видатків на проекти Програми в обласному бюджеті, з урахуванням обсягів виконаних робіт, співфінансування з місцевих бюджетів (за потреби) та помісячного розпису. Ресурсне забезпечення Програми наведено в додатку 2.

Складання і подання фінансової звітності про використання коштів здійснюється в установленому законодавством порядку.

Контроль за цільовим та ефективним використанням коштів покладається на головного розпорядника та розпорядників коштів, органи місцевого самоврядування, замовника та виконавця робіт.

Щорічно департамент охорони здоров'я обласної державної адміністрації як головний розпорядник і розпорядники – департамент освіти і науки обласної державної адміністрації та департамент соціального захисту населення обласної державної адміністрації у термін не пізніше одного місяця після затвердження рішенням начальника Львівської обласної військової адміністрації показників обласного бюджету подають на погодження пропозиції щодо використання бюджетних коштів на виконання заходів /проектів згідно з додатком 3.

9. Організація виконання Програми, координація та контроль

Замовником Програми є Львівська обласна військова адміністрація, розробником – департамент охорони здоров'я обласної державної адміністрації, співрозробниками – департамент освіти і науки обласної державної адміністрації, департамент соціального захисту населення обласної державної адміністрації та Координаційно-консультативний центр підтримки цивільного населення при Львівській обласній військовій адміністрації.

Організація та виконання Програми покладається на департамент охорони здоров'я обласної державної адміністрації, департамент освіти і науки обласної державної адміністрації та департамент соціального захисту населення обласної державної адміністрації, відповідні структурні підрозділи райдержадміністрацій, територіальні громади, заклади охорони здоров'я, освіти, соціальної допомоги місцевого і обласного підпорядкування. До реалізації заходів Програми можуть залучатися державні, комунальні та громадські установи та організації,

інститути громадянського суспільства, які визначаються замовником на конкурсних засадах.

Внутрішній фінансовий контроль за цільовим використанням бюджетних коштів здійснюють відповідні відділи названих департаментів та одержувачі бюджетних коштів.

Контроль за виконанням Програми покладається на профільного заступника голови Львівської обласної військової адміністрації, постійні комісії Львівської обласної ради: Комісію з питань охорони здоров'я та материнства; Комісію з питань соціального захисту, прав дітей, людини та учасників бойових дій та Комісію з питань освіти, науки та інновацій, а також на Координаційно-консультативний центр підтримки цивільного населення при Львівській обласній військовій адміністрації.

**Т.в.о. директора департаменту
охорони здоров'я
облдержадміністрації**

Наталія ЛІТВІНСЬКА

**Директор департаменту
освіти і науки облдержадміністрації**

Олег ПАСКА

**Т.в.о. директора департаменту
соціального захисту населення
облдержадміністрації**

Роман АНДРЕС